

ضرورت رفع موانع تجاری در اقتصادهای در حال توسعه

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی‌های اقتصادی

مقدمه

یکی از مهم‌ترین عواملی که در عرصه بین‌المللی بر تجارت تاثیر منفی می‌گذارد، موانع غیرتعرفه‌ای هستند که اغلب بر اساس ضرورت‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی اعمال می‌شوند. این موانع موجب نقض آزادی تجارت و چالش در توسعه اقتصادی کشورها شده، بر دستیابی به اهداف توسعه پایدار تاثیر منفی گذاشته و مشکلات گوناگونی برای کشورهای در حال توسعه به وجود آورده است. امروزه، کشورهای در حال توسعه با رقابت بیشتری برای صادرات محصولات خود مواجه هستند. در این میان، کشورهای کمتر توسعه‌یافته به دلیل موانع موجود در فرآیندهای تجاری خود، ممکن است به حاشیه رانده شوند، لذا ضروری است اقداماتی را در خصوص تجارت آسان انجام دهند. تسهیل تجاری میان ملل جهان مستلزم حذف موانع تجارت میان آنهاست. حذف یا کاهش موانع تجاری، یکی از ابزارهای مهم تشویق تجارت بین‌الملل است و از طریق بهبود جریان تجارت با سرعت بخشیدن به فرآیندهای اظهار و ترخیص کالا، به کاهش هزینه‌های تبادلات تجاری و بهبود رقابت‌پذیری کمک می‌کند.

در این نوشتار، به منظور بررسی نقش این موانع در تجارت بین‌الملل و لزوم حذف آنها، گزارش ارائه شده در پنجاه و سومین اجلاس سالانه مجمع جهانی اقتصاد که با عنوان «اجلاس داووس» شناخته می‌شود، مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت به بررسی سیاست‌ها و اقدامات اعمال شده توسط اتحاد جهانی تسهیل تجارت در کشورهای منتخب پرداخته شده است.

- اتاق بازرگانی بین‌المللی^۱، مجمع جهانی اقتصاد^۲، مرکز بنگاه‌های خصوصی بین‌المللی^۳ و تعدادی از دولت‌های حمایت‌کننده از جمله دولت‌های ایالات متحده آمریکا، کانادا و آلمان، طرح «اتحاد جهانی برای تسهیل تجاری^۴» را به منظور پشتیبانی از اجرای «موافقت‌نامه تسهیل تجارت^۵» سازمان تجارت جهانی راه‌اندازی کرده‌اند.
- اتحاد جهانی در راستای تسهیل تجارت، بستر بی‌نظیری را برای اجرای اصلاحات گمرکی و مرزی فراهم می‌کند و به‌طور گسترده نشان می‌دهد برای اجرای موفق موافقت‌نامه تسهیل تجارت (TFA)، تعامل بخش خصوصی، ضروری است. بخش خصوصی، نگاه نو و منحصر به فردی در رفع مشکلات بین‌المللی دارد و در شرایط مناسب قادر است تا دانش فنی و منابع لازم برای حمایت از اصلاحات را تأمین کند. با این حال، تلاش جهانی برای یکپارچگی بخش خصوصی اغلب بی‌نتیجه مانده و در برخی مناطق، میزان آگاهی کسب‌وکارهای محلی از موافقت‌نامه تسهیل تجارت (TFA) کم است. اتاق بازرگانی به‌عنوان پارلمان بخش خصوصی نقش پررنگی در تدوین و اجرای سیاست‌های توسعه ایفا می‌کند و بر این اساس، بیشترین تاثیر واقعی را در جهان دارد.
- پروژه اتحاد جهانی برای تسهیل تجارت، با کاهش تشریفات بیش از حد گمرک‌ها و تاکید بر دیجیتالی‌شدن، کسب‌وکارها را برای تجارت آسان‌تر توانمند می‌سازد و منافع عمده‌ای برای بازارهای در حال توسعه دارد. همچنین پالایش سیستم‌ها به‌منظور جریان روان و موثر تجارت، امکان مشارکت هرچه بیشتر بنگاه‌های کوچک و متوسط را که بسیاری از آنها متعلق به زنان است، افزایش می‌دهد. برابری جنسیتی هسته اصلی پروژه اتحاد جهانی است.
- اتحاد جهانی تسهیل تجاری، با شناسایی تنگناهای تجاری و همکاری با دولت‌ها به‌منظور اجرای اصلاحات برای توانمندسازی تجاری کسب‌وکارهای محلی، ۱۳ پروژه مربوط به توافق‌نامه تسهیل تجاری را انجام داده است و در حال حاضر، ۲۰ پروژه دیگر را در آفریقا، آمریکای لاتین، خاورمیانه و آسیا اجرا می‌کند.

1. International Chamber of Commerce (ICC)
2. World Economic Forum (WEF)
3. The Centre for International Private Enterprise (CIPE)
4. The Global Alliance for Trade Facilitation
5. Trade Facilitation Agreement (TFA)

چالش‌های موانع تجاری در کشورهای در حال توسعه

- اعمال موانع تجاری، موجب تاثیرات منفی بر تجارت بسیاری از کشورهای در حال توسعه شده است. بر اساس گزارش سازمان تجارت جهانی (WTO)، دولت‌ها گام‌های بزرگ و بلندمدتی را در راستای تجارت آسان‌تر و سریع‌تر از طریق موافقت‌نامه تسهیل تجارت (TFA) برداشته‌اند، اما اقتصادهای آسیب‌پذیر در بهره‌مندی از مزایای تسهیل تجارت عقب مانده‌اند. نرخ اجرای اقدامات برای تسهیل تجارت در کشورهای در حال توسعه، ۵۴ درصد و برای کشورهای کمتر توسعه‌یافته ۳۷ درصد است. بر اساس گزارش مزبور، به دلیل شکاف بزرگ بین کشورها در اجرای اقدامات لازم برای تجارت آسان، کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه‌یافته نیازمند طیف گسترده‌ای از اقدامات حمایت‌گرانه و ارائه کمک‌های بیشتر هستند.
- اعمال موانع و خط قرمزهای مرزی و فرآیندهای پیچیده منجر به ایجاد هزینه‌های زیاد برای کشورهای در حال توسعه در عرصه تجارت بین‌الملل و نیز آثار منفی بر تحقق برخی اهداف توسعه پایدار، توسعه و رشد اقتصادی، کاهش فقر و عدم بهره‌مندی شرکت‌های کوچک و متوسط این کشورها از مزایای تجارت جهانی می‌گردد.
- موانع تجاری منجر به طولانی‌شدن روند تجارت و حتی انقضای بسیاری از مواد غذایی و دارویی می‌شود و امنیت غذایی و دارویی یا به عبارتی دیگر، در دسترس بودن و امکان استفاده از غذای سالم و داروهای ضروری مورد نیاز نیز به‌طور مستقیم تحت‌الشعاع قرار می‌گیرد.

رویکرد اتحاد جهانی تسهیل تجارت برای رفع موانع تجاری

امروزه تجارت جهانی در بسیاری از کشورها از جمله کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته دچار موانعی است که از آن جمله می‌توان به عواملی نظیر پیچیدگی‌های معمول موجود و بروکراسی حاکم بر فرآیند تجارت، تعدد سازمان‌ها و نهادهای درگیر در این خصوص و ناکافی بودن بسترهای تجارت الکترونیکی در انجام تشریفات گمرکی اشاره نمود. رفع موانع تجارت خارجی یکی از مهم‌ترین اهداف مقرر در موافقت‌نامه تسهیل تجارت است. بدین منظور اتحاد جهانی تسهیل تجارت برای روان‌سازی جریان تجارت، کاهش هزینه‌های تجاری میان کشورها با هدف افزایش رقابت‌پذیری صادراتی کشورها مخصوصاً در مواردی که با هدف حمایت‌گرایی انجام می‌گیرد، رویکردها و تمهیداتی ویژه در نظر دارد که در ادامه، مورد بررسی قرار می‌گیرد:

- طراحی و اجرای اصلاحات تجاری با همکاری کسب‌وکارها برای ایجاد فضای مساعد تجاری
- ارائه رویه‌های بین‌مرزی شفاف‌تر، کارآمدتر و سازگارتر
- تقویت رهیافت‌های مشارکتی در طراحی و اجرای اقدامات تسهیل تجاری مبتنی بر تجربه و تخصص کسب‌وکارها
- استفاده از تخصص و بینش بخش خصوصی به منظور مشارکت فعال در اصلاحات سیستمی، غلبه بر موانع تجاری و ایجاد یک ساختار عملیاتی چابک و پاسخگو
- انسجام عمیق‌تر و مشارکت بخش عمومی و خصوصی
- همکاری با کنفرانس توسعه و تجارت سازمان ملل^۶، به منظور نوآوری در تسهیل تجارت، تقویت و بازاندیشی راه‌های ساده‌سازی تجارت فرامرزی
- اتصال بیشتر زنجیره تامین از طریق فرآیندهای قابل پیش‌بینی و ارزان‌تر در ترخیص کالا
- تقویت جریان‌های تجاری و سرمایه‌گذاری در سطح جهانی
- میسر ساختن تجارت بدون کاغذ به منظور شفاف‌سازی معاملات تجارت بین‌المللی و بهبود اعمال نظارت
- همکاری با کنوانسیون بین‌المللی حفاظت از گیاهان^۷، به منظور صدور گواهی بهداشت الکترونیکی برای افزایش تجارت ایمن گیاهان و کاهش زمان و هزینه تجارت محصولات کشاورزی

6. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)

7. International Plant Protection Convention (IPPC)

مزایای رفع موانع تجاری

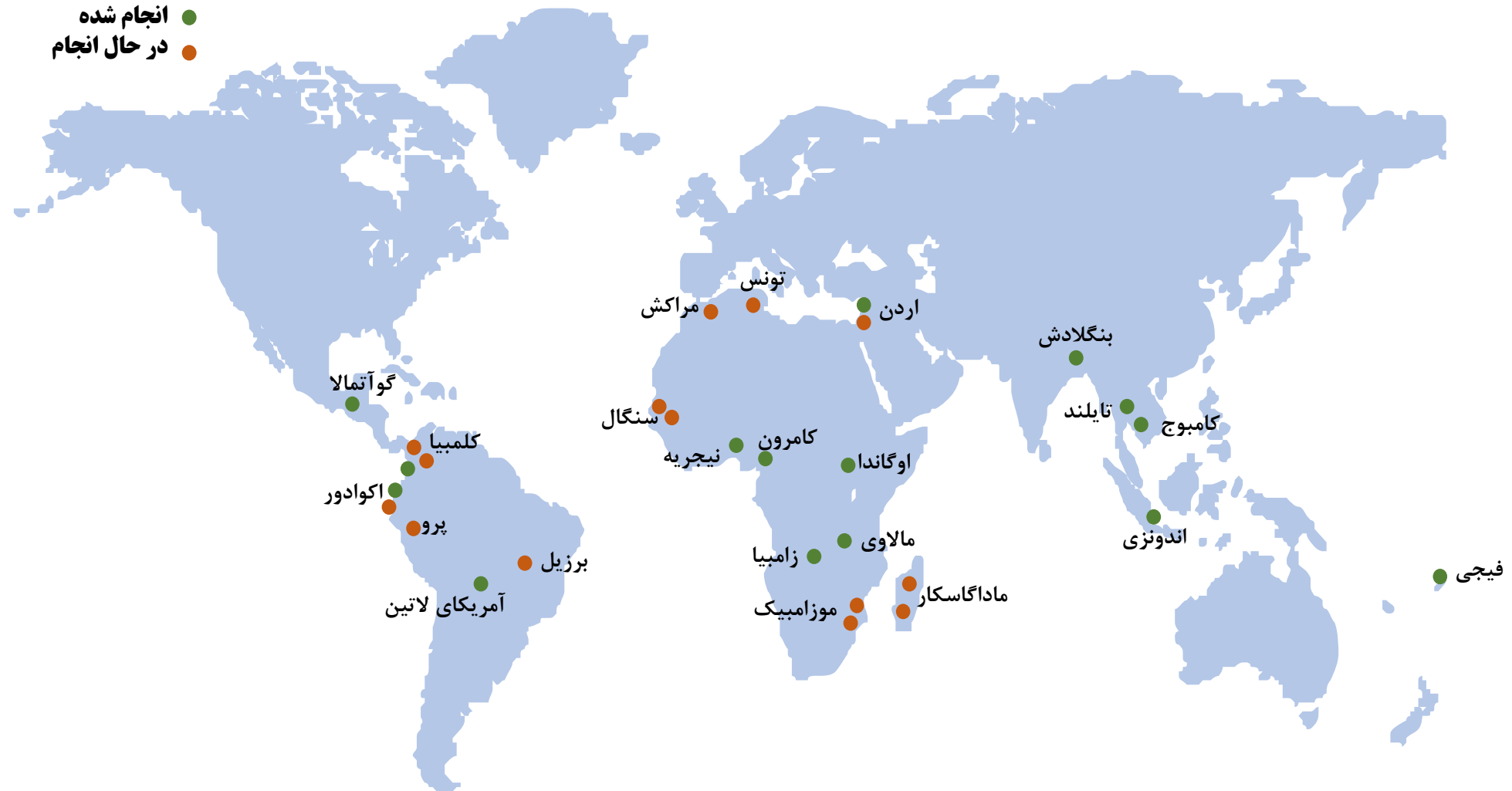

- شکی نیست که رفع موانع تجاری تاثیر فزاینده‌ای بر وضعیت تجارت جهانی و همچنین بر نظام‌های داخلی کشورها خواهد داشت. مهم‌ترین مزایای کاهش یا حذف موانع تجاری از نگاه اتحاد جهانی تسهیل تجارت که زیربنا و هدف غایی آن روان‌سازی جریان تجاری است در قالب ۹ مورد وفق شکل مقابل عبارتند از: تامین امنیت غذایی، دیجیتالی‌شدن، تداوم زنجیره عرضه برای انتقال کالاهای اساسی، تغییر مقررات و سیاست‌های تجاری، روان‌سازی امور و محیط کسب‌وکار بنگاه‌های کوچک و متوسط، شفافیت، تعامل هرچه بیشتر بخش خصوصی و عمومی، انعطاف‌پذیری، حذف رفتارهای تبعیض‌آمیز در تجارت و ایجاد برابری جنسیتی.

پروژه‌های اتحاد جهانی تسهیل تجارت

اتحاد جهانی تسهیل تجارت، به حمایت از کشورهای در حال توسعه که درصدد انجام اصلاحات در راستای موافقت‌نامه تسهیل تجارت هستند، می‌پردازد تا ازین طریق فرصت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری را افزایش دهد. بدین ترتیب، با توانمندسازی جامعه کسب‌وکار، ارائه تسهیلات و افزایش توان رقابت‌پذیری جهانی، رشد اقتصادی این کشورها نیز تقویت خواهد شد. نقشه ذیل وضعیت پروژه‌های انجام شده یا در حال انجام مرتبط با اتحاد جهانی تسهیل تجارت در برخی از کشورهای آسیایی، آمریکای لاتین و آفریقایی را نشان می‌دهد.

پروژه‌های اتحاد جهانی تسهیل تجارت – تجارب کشورها

اردن

- همکاری با دولت اردن برای ایجاد یک سیستم مبتنی بر وب برای تسهیل صدور گواهی مبدا الکترونیکی^۸ و ادغام با پنجره واحد تجارت این کشور به منظور صرفه‌جویی در زمان و هزینه، کاهش خطا و ایجاد یک فرآیند تجاری امن و شفاف
- ایجاد فرصت مشارکت بیشتر برای شرکت‌های کوچک و متوسط این کشور در تجارت جهانی
- رفع موانعی که زنان در تجارت فرامرزی با آن روبرو هستند؛ مانند چالش‌های مربوط به حمل‌ونقل کالا یا تعهدات خانوادگی
- تقویت مکانیزم مشاوره ملی اردن برای پاسخگویی بهتر به نیازهای بخش خصوصی از طریق بهبود تعامل بخش عمومی و خصوصی
- حمایت از دولت اردن در معرفی گواهی بهداشت الکترونیکی و پیوستن به کنوانسیون بین‌المللی حفاظت از گیاهان

تایلند

- حمایت از دولت تایلند به منظور ارائه گواهی بهداشت الکترونیکی برای تجارت گیاهان
- آموزش به بازرگانان برای استفاده از سیستم‌های جدید ارائه گواهی بهداشت الکترونیکی و انطباق این فناوری با سیستم ملی و پنجره واحد این کشور
- حمایت از انتقال فرآیندهای مبتنی بر کاغذ به سمت فرآیندهای الکترونیکی
- حمایت از افزایش آگاهی و فعالیت‌ها در خصوص تبادل دانش منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای

اندونزی

- حمایت از دولت اندونزی با همکاری دفتر تسهیل تجارت در کانادا، برای بهبود سیستم مدیریت ریسک به منظور کنترل و بازرسی واردات ماهی و محصولات شیلات
- ایجاد رویکرد جامع نظارت برای اطمینان از ایمنی و کیفیت ماهی

مراکش

- حمایت از دولت مراکش با همکاری وزارت صنعت و تجارت و وزارت کشاورزی این کشور، برای دیجیتالی کردن فرآیند گواهی بهداشت در تجارت گیاهان
- برگزاری جلسات، رویدادها و تعامل با نهادهای تجاری و بخش خصوصی به منظور متقاعد ساختن آنها برای پذیرش سیستم جدید گواهی بهداشت الکترونیکی گیاهان

پروژه‌های اتحاد جهانی تسهیل تجارت – تجارب کشورها

برزیل

- معرفی یک سیستم مبتنی بر ریسک برای پرهیز از صدور مجوزهای یکسان برای هر محموله
- همکاری با دبیرخانه تجارت خارجی برزیل برای ادغام فرآیند صدور مجوز در پنجره واحد جدید برزیل

پرو

- ایجاد فرصت بیشتر برای بنگاه‌های کوچک و متوسط جهت مشارکت در تجارت خارجی
- ایجاد شفافیت و حمایت از توسعه ابزارهایی برای بهبود رویه‌های تجارت خارجی
- حمایت از صنعت گردشگری پرو

بنگلادش

- همکاری با بخش دولتی و خصوصی برای ایجاد ظرفیت دیجیتال در بندر زمینی بومرا
- بررسی و اجرای گزینه‌های پرداخت الکترونیکی مانند نقل و انتقال بین بانکی
- آموزش و افزایش آگاهی در مورد خدمات جدید، تمرکز بر افزایش شفافیت و بهبود محیط کاری برای زنان

هر کشوری باید از طریق اجرای استراتژی ملی توسعه تجاری، محیط مطلوبی را برای تجارت ایجاد نماید. در این خصوص، تمرکز دولت‌ها باید بر بهبود رقابت‌پذیری تجاری باشد. استراتژی توسعه تجاری، رویکردی جامع برای توسعه و بسط جریان‌های پایدار تجاری است که در مراحل گوناگون توسعه اقتصادی کشور، نقش کارآمدی دارند. در این میان، تسهیل تجاری به‌عنوان یکی از ارکان و اجزای اصلی استراتژی جامع توسعه تجاری شناخته می‌شود.

به‌طور کلی، تسهیل تجاری به سیاست‌هایی اشاره دارد که هزینه‌های صادرات و واردات را کاهش می‌دهند و هدف اصلی، در واقع به‌کارگیری سیاست‌های پیش‌گیرانه است. از جمله این موارد می‌توان به کاهش تشریفات گمرکی و رویه‌های اداری، اصلاح زیرساخت‌ها و شفافیت سازمانی و نظارت دقیق اشاره کرد. اجرای این عوامل می‌تواند در عملکرد تجارت به‌واسطه کاهش هزینه‌ها تاثیر چشم‌گیری داشته باشد.

اتحاد جهانی تسهیل تجارت، با هدف توجه و تمرکز بیشتر کشورهای در حال توسعه به نقش تسهیل تجاری در کسب و کارهای بین‌المللی، اقدام به اجرای پروژه‌های حمایتی می‌نماید. اجرای این پروژه‌ها سبب کاهش تعداد اسناد مورد نیاز، مقررات زدایی، ایجاد زیرساخت‌های لجستیکی، ایجاد پنجره واحد تجارت الکترونیکی، ارتقا و بهبود فرآیندهای بازرسی، ارتقای مدیریت امور گمرکی و بندری، تسریع فرآیندهای گمرکی، کاهش قیمت تمام شده کالاهای صادراتی و وارداتی، رقابت‌پذیری و درنهایت، تسهیل تجارت و بهبود فرآیند تجارت فرامرزی و بهره‌وری در اقتصاد، خواهد شد.

